

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	318
Land:	Gaza-Vestbredden
Kilde:	Det svenske Regeringskansliet, Utrikesdepartementet
Titel:	Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Palestina 2015 - 2016
Udgivet:	26. april 2017
Optaget på baggrundsmaterialet:	31. maj 2017



Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Palestina 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

Rapporten behandlar situationen i Palestina, där respekten för mänskliga rättigheter påverkas i grunden av den israeliska ockupationen. Som ockupationsmakt har Israel, enligt folkrätten, ansvar för att skydda den palestinska civilbefolkningen och se till att deras rättigheter respekteras. Kränkningar begås av såväl Israel som den Palestinska myndigheten (PA) och de facto-myndigheterna i Gaza. Rapporten omfattar alla dessa tre aktörer.

Situationen i Gaza, EU:s icke-kontaktpolitik i relation till Hamas och Sveriges avsaknad av tillträde till Gaza försvårar möjligheterna att få uppgifter om kränkningar bekräftade.

Det palestinska självstyret är avgränsat till begränsade delar av Västbanken. Sedan maktövertagandet 2007 styrs Gaza de facto av Hamas, som står på EU:s lista över organisationer och personer som EU bedömer vara involverade i terroristhandlingar. Det finns ingen palestinsk politisk representation i det av Israel ockuperade östra Jerusalem.

Israels agerande: Den israeliska ockupationen inskränker säkerheten och rörelsefriheten för palestinier. Israel kontrollerar samtliga in- och utpassager från Västbanken. Västbanken separeras från Israel i form av en barriär som huvudsakligen är lokaliserad på ockuperad mark, vilket bryter mot folkrätten.

Den israeliska bosättningsexpansionen på Västbanken, inklusive östra Jerusalem, har resulterat i minst 570 000 bosättare, en fördubbling sedan

1993. Under 2016 ökade israeliska myndigheter antalet demoleringar av palestinska strukturer kraftigt. Israeliskt agerande försvårar för palestinier att bo kvar i de områden på Västbanken som helt kontrolleras av Israel samt i östra Jerusalem.

I april 2016 satt drygt 6 200 palestinska så kallade säkerhetsfångar frihetsberövade i israeliska fängelser. Av dessa hölls nära 700, inklusive flera minderåriga, i administrativt förvar utan åtal eller vetskaper om anklagelser. Ökat antal fängslade palestinier följde i spåren av de våldsamma höstmånaderna 2015. FN har uttryckt oro över misstänkt israeliskt övervåld. Mycket få åtal väcks mot israeliska soldater, vilket belyser problemet med ansvarsutkrävande.

Två olika juridiska system råder för palestinier och israeliska bosättare på Västbanken. Palestinier, som grips av israeliska myndigheter på Västbanken, ställs inför militärdomstol medan israeliska bosättare och palestinier i östra Jerusalem omfattas av israelisk civil lag.

Palestinas agerande: Palestina uppgraderades 2012 av FN:s general-församling till permanent observatörsstat i FN och har sedan 2014 anslutit sig till ett 50-tal internationella konventioner och avtal, inklusive de sju centrala MR-konventionerna. Dessa har dock ännu inte harmoniserats med den palestinska lagstiftningen, som är komplex och omfattar lagar från flera olika juridiska system. Rättsväsendet i Palestina bedöms ha brister i sitt oberoende.

Den inompalestinska splittringen mellan Fatah, som styr på Västbanken, och Hamas, som styr i Gaza, har till stor del lamslagit det politiska systemet i Palestina. Nationella val har inte hållits på tio år i Palestina, vilket har påverkat legitimiteten hos det palestinska ledarskapet. Parlamentet sammanträder inte, vilket försvårar ansvarsutkrävande och i brist på en lagstiftande församling antas lagar genom presidentdekret.

Det palestinska civilsamhället är relativt starkt, men kämpar i motvind och flera aktivister och aktörer vittnar om ett krympande manöverutrymme. Godtyckliga frihetsberövanden av politiska meningsmotståndare, aktivister och journalister förekommer både på Västbanken och i Gaza, i vissa fall på basis av kritik mot myndigheterna.

Antalet anmälningar om tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling har ökat i Palestina. År 2015 fick den oberoende kommissionen

för mänskliga rättigheter (ICHR) in över 1200 anmälningar. Trots att moratorium råder för avrättningar avrättade de facto-myndigheterna i Gaza tre personer 2016.

I Palestinas tillfälliga grundlag, Basic Law från 2005, slås fast att kvinnor har samma rättigheter som män. Detta undermineras dock av patriarkala strukturer, som tar sig uttryck i form av få förvärvsarbetande kvinnor, få kvinnor i ledande positioner inom såväl politiken som näringslivet, våld mot kvinnor samt diskriminerande familje- och straffrättslig lagstiftning. Kvinnor utbildar sig dock i högre grad än män och läs- och skrivkunnigheten är hög.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällsstyrning

Det palestinska självstyret på det av Israel ockuperade Västbanken är begränsat till det som i Osloavtalet definieras som område A, vilket utgör 18 procent av Västbanken och omfattar de större palestinska städerna. PA har administrativ kontroll över ytterligare 20 procent, område B, där dock Israel ansvarar för säkerheten. Majoriteten av Västbankens palestinier bor i dessa områden. PA har inte jurisdiktion över resterande 62 procent av Västbanken, område C, som helt kontrolleras av Israel.

Sedan maktövertagandet 2007 styrs Gaza de facto av Hamas, som står på EU:s lista över organisationer och personer som EU bedömer vara involverade i terrorishandlingar. Gaza står under israelisk blockad. Israel drog tillbaka sina bosättningar i Gaza 2005 men har behållit kontrollen över Gazas gränser, luftrum och territorialvatten. Det gör att Sverige och EU fortsatt betraktar Gaza som ockuperat. PA utövar inte heller någon kontroll över östra Jerusalem som sedan 1967 är ockuperat och de facto annekterat av Israel. Annekteringen formaliserades i Knesset 1980, vilket innebär att östra Jerusalem står under israelisk lag och administration. I östra Jerusalem finns ingen palestinsk politisk representation.

I Gaza, ett av världens mest tätbefolkade områden, är levnadssituationen svår och cirka 1,3 miljoner av Gazas 1,9 miljoner invånare är i behov av humanitärt stöd. I Gazakriget 2014 dödades enligt FN:s kontor för koordinering av humanitärt stöd (OCHA) 2 251 palestinier, varav majoriteten var civila, inklusive 551 barn. Drygt 11 200 palestinier skadades och 100 000 blev hemlösa. Sex civila i Israel och 67 israeliska soldater dödades och upp till 1 600 israeler skadades.

Totalt är drygt 1,3 miljoner i Gaza och cirka 775 000 på Västbanken registrerade som palestinska flyktingar hos UNRWA.

Det juridiska systemet i Palestina är komplext och omfattar förutom palestinsk lag även osmansk lag, lag från det brittiska mandatet samt jordansk lag (på Västbanken) respektive egyptisk lag (i Gaza). Som ett exempel gäller på Västbanken jordansk straffrättslag från 1960 och i Gaza straffrättslag från brittiska mandatet från 1936. Olika religiösa samfund har utöver detta egen jurisdiktion i familjemål, vilket i flera fall verkar negativt för kvinnor inom områden som äktenskap, skilsmässa och arv. Skyddet för kvinnors och hbtq-personers rättigheter är generellt sett bristfälligt i den lagstiftning som används i Palestina.

Palestinier på det av Israel ockuperade Västbanken lyder dessutom under israelisk militärlag. Formellt sett gäller detta främst område C men palestinier som grips av israeliska myndigheter på Västbanken, oavsett var, ställs inför israelisk militärdomstol, vilket är möjligt från tolv års ålder. Israeliska bosättare på Västbanken, samt palestinier i östra Jerusalem, omfattas istället av det ordinarie israeliska rättssystemet.

Palestinska flyktingar registrerade hos FN-organet UNRWA har vid behov rätt att nyttja UNRWA:s tjänster, som omfattar bland annat primärvård och grundskola. UNRWA etablerades för att bistå palestinier som tvingades fly i samband med israelisk-arabiska kriget 1948. Flyktingstatus ärvs på faderns sida.

Palestinas tillfälliga grundlag, Basic Law från 2005, slår fast att rättsväsendet ska vara oberoende och i linje med maktodelningsprincipen samt att rättsstatens principer ska utgöra grunden för styret. Inom domstolsväsendet råder dock oklarheter kring mandat, roller och ansvarsområden, som överlappar. Enligt lagen måste domartillsättningar godkännas av presidenten. Kritik förekommer om politisering av utnämningar och att rättsväsendet brister i sitt oberoende. I april 2016 etablerade president Abbas, tillika ordförande för Fatah och PLO, en författningsdomstol via dekret och utsåg nio domare, varav en majoritet närstående Fatah. Beslutet kritiserades bland annat för bristande transparens kring etableringen och uteblivna konsultationer med civilsamhället. Flera uttryckte oro över att domstolen skulle komma att användas för att stärka presidentens makt gentemot andra instanser samt öka avståndet mellan Västbanken och Gaza.

Enligt siffror från det palestinska advokatsamfundets nätverk för kvinnliga advokater 2012 var 15 procent av domarna, knappt 20 procent av åklagarna och drygt 30 procent av advokaterna kvinnor.

Eftersom parlamentet inte sammanträder står det ordinarie lagstiftningsarbetet still. Lagar i Palestina antas genom presidentdekret, baserat på Basic Law. Gazas de facto-myndigheter fattar beslut om egna lagar, vilket ökar splittringen mellan Västbanken och Gaza och deras respektive rättssystem och har skapat parallella juridiska institutioner. Organisationer för mänskliga rättigheter (MR-organisationer) har uttryckt oro över bristande oberoende för rättsväsendet i Gaza.

I återkommande opinionsundersökningar i Palestina svarar nära 80 procent av de tillfrågade ja på frågan om de tror att korruption förekommer inom PA:s institutioner. Den palestinska antikorrptionskommissionen (PACC) fick in 245 klagomål under första halvåret 2016. Enligt Transparency International har PA stärkt sitt juridiska och institutionella ramverk för antikorrptionsarbete, men antikorrptionsarbetet behöver stärkas ytterligare. Den vanligaste formen av korruption i Palestina uppges utgöras av favorisering och nepotism.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Hamas valseger 2006 och maktövertagande i Gaza 2007, har lett till en intern splittring som till stor del har lamslagit det politiska systemet och försvagat den parlamentariska demokratin, som enligt Basic Law ska utgöra styrelseskicket i Palestina.

Val till presidentposten hölls senast 2005 och senaste valet till parlamentet (PLC) var 2006. Både presidentens och parlamentets mandat har löpt ut och parlamentet sammanträder inte. Nationella val tycktes inte nära förestående under 2016. Lokalval hölls 2012, men endast på Västbanken, och de lokalval som utlystes till hösten 2016 sköts upp efter beslut från domstol och regering, på ifrågasatta grunder.

Det politiska livet domineras av två rörelser: Fatah, som styr på Västbanken, och Hamas, som styr i Gaza. Hamas står på EU:s lista över organisationer och personer som EU bedömer vara involverade i terroristhandlingar. Det finns också ett antal mindre rörelser/partier med begränsad påverkanskraft.

Sedan splittringen mellan Fatah och Hamas har flera försoningsförsök misslyckats. År 2014 skrev PLO och Hamas under det så kallade Beach Camp-avtalet, som slog fast att en nationell samlingsregering bestående av teknokrater skulle bildas, vilket också skedde. PA har dock inte återvänt till Gaza och splittringen kvarstår.

De val som genomfördes 2005 och 2006 klassificerades av internationella observatörer som fria och rättvisa. Den palestinska valkommissionen (CEC) bedömdes ha genomfört valen professionellt och opartiskt. CEC uppfattas generellt som en oberoende institution som verkar i enlighet med hög standard, vilket också tydliggjordes i lokalvalsförberedelserna 2016. Enligt CEC:s uppdatering från mars 2016 omfattade den palestinska röstlängden nära två miljoner registrerade väljare.

Enligt lagen ska minst två på kandidatlistan till lokalval vara kvinnor om kommunens styrande råd har upp till 13 platser. I parlamentsvalen ska minst en kvinna finnas bland de tre första namnen på kandidatlistorna, minst en bland de följande fyra och därefter ska minst var femte vara kvinna. I slutet av 2015 var tre (15 procent) av regeringens 20 ministrar kvinnor. Vid parlamentsvalet 2006 vann kvinnor 17 (knappt 13 procent) av de 132 platserna.

Ett decennium utan val har haft negativ påverkan på legitimiteten hos det palestinska ledarskapet och, i avsaknad av parlament, försvårat möjligheterna till ansvarsutkrävande. I brist på parlament konsulterar regeringen ibland civilsamhällesorganisationer när nya lagar ska antas. Regeringen har dock kritiserats gällande bristande information, förutsägbarhet och transparens i lagstiftningsarbetet.

Palestinas befolkning, som 2016 uppgick till drygt 4,8 miljoner invånare, är mycket ung. Enligt siffror från palestinska statistiska centralbyrån (PCBS) utgör barn och unga (0-29 år) cirka 70 procent av befolkningen medan endast 4,5 procent är 60 år eller äldre. Gapet mellan en ung befolkning och ett äldre ledarskap, som huvudsakligen består av män, gör att representativiteten brister påtagligt. Palestina rankades som 110 av 167 länder på Economist Intelligence Units demokratiindex 2015.

Israel har stängt flertalet palestinska institutioner i östra Jerusalem. Orient House, som PLO använde för internationella högnivåkontakter, stängdes 2001. I dag finns ingen palestinsk politisk representation i östra Jerusalem.

Det civila samhällets utrymme

Israels agerande: Försvarare av mänskliga rättigheter som protesterar mot den israeliska ockupationen utsätts kontinuerligt för svårigheter. I en rapport från januari 2016 uppmärksammade FN:s MR-kontor (OHCHR) särskilt situationen i Hebron på Västbanken, där palestinska organisationer hade utsatts för upprepade hot, övergrepp och frihetsberövanden, både från israeliska bosättare och israeliska säkerhetsstyrkor.

Palestinas agerande: Palestina har sedan många år ett relativt starkt civilsamhälle men under perioden 2015-2016 har flera civilsamhällesaktörer uttryckt oro över ett krympande utrymme. I slutet av 2015 fanns omkring 3000 organisationer registrerade hos inrikesministeriet i Ramallah, men långt ifrån alla bedömdes vara aktiva. Byråkratiska hinder gällande bland annat rapportering och registrering samt splittringen mellan Västbanken och Gaza försvårar organisationernas arbete. Det förekommer säkerhetskontroller vid registrering av nya organisationer. Under 2015 beslutade den palestinska regeringen om en ändring i regelverket för icke-vinstdrivande företag, och underställde deras finansieringskällor ministeriekontroll, vilket kritiserades av civilsamhället men kvarstår.

Den oberoende kommissionen för mänskliga rättigheter (ICHR) fungerar som en ombudsmannainstitution gentemot Palestinas lagstiftande, verkställande och dömande makt. ICHR samlar in anmälningar om brott mot mänskliga rättigheter och tar upp dem med myndighetsföreträdare.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Spänningarna på Västbanken, inklusive östra Jerusalem, ökade i september 2015 i koppling till situationen vid Haram al-Sharif/Tempelberget i Jerusalems gamla stad. Våldsvågen som eskalerade 2015 omfattade enskilda attacker genomförda av palestinier och riktade mot israeler, primärt mot polis/militär men också mot civila, med knivar men i några fall också med fordon eller skjutvapen. Attackerna besvarades i många fall med dödande skott från israeliska säkerhetsstyrkor. Våldet resulterade 2015 i flest antal döda och skadade palestinier från Västbanken sedan 2005. Enligt OCHA dödades 169 palestinier och 15 477 skadades under 2015, främst i koppling till sammandrabbningar med israeliska säkerhetsstyrkor. Under 2015 dödades 25 israeler av palestinier och 304 skadades. Majoriteten av de

palestinier som dödades var misstänkta för att ha attackerat eller försökt attackera israeler. Enligt OCHA dödades mellan januari 2015 och juni 2016 242 palestinier och 34 israeler i konfliktrelaterat våld.

Israels agerande: FN:s dåvarande generalsekreterare uttryckte oro över misstänkt israeliskt övervåld i samband med våldsamheterna hösten 2015, i sin rapport till FN:s säkerhetsråd i augusti 2016: *”Ett antal incidenter, varav vissa fångade på video och vida spridda, reser frågor om responsen från israeliska säkerhetsstyrkor, inklusive det skenbart icke-proportionerliga användandet av dödligt våld som första utväg”*. Detta uppmärksammades också i USA:s rapporter om mänskliga rättigheter i Israel och Palestina 2015 och 2016 som beskrev *”övervåld från israeliska säkerhetsstyrkor (ISF) vid ett antal interaktioner med palestinska civila”* som ett av de främsta MR-brotten relaterade till Palestina under dessa år.

I en rapport till MR-rådet i januari 2016 slog OHCHR fast att israeliska säkerhetsstyrkor i flera fall under hösten 2015 kan ha gjort sig skyldiga till utomrättsligt dödande. Som exempel tog då OHCHR, bland annat, upp den palestinska 18-åringen som sköts ihjäl av israeliska soldater i Hebron i september 2015, anklagad för att ha burit kniv, men där vittnen menade att hon sköts med flera skott i överkroppen när hon redan låg på marken. OHCHR uttryckte också oro över vissa uttalanden från israeliska myndighetsföreträdare hösten 2015, som OHCHR ansåg kan ha varit en förklaring till att så många misstänkta gärningsmän sköts ihjäl istället för att tillfälligt oskadliggöras.

Ett uppmärksammat fall från mars 2016 var den israeliske soldat i Hebron som sköt ihjäl en palestinier, som misstänktes ha deltagit i en knivattack. Ett videoklipp visade hur palestiniern låg skottskadad på marken, när den israeliske soldaten gick fram och sköt honom. Den israeliske soldaten åtalades och dömdes senare för dråp.

Det finns uppgifter från israeliska människorättsorganisationer om israeliska kränkningar av förbudet mot tortyr i samband med förhör av palestinier. Se även rapporten om mänskliga rättigheter i Israel 2016.

Palestinas agerande: Den palestinska MR-ombudsmannen ICHR fick under 2015 in över 1 200 anmälningar om tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling, varav drygt 900 anmälningar gällde Gaza och övriga Västbanken. Detta utgjorde en ökning från föregående år, särskilt i Gaza, och handlade om både psykisk och fysisk misshandel. Anmälningarna

riktade sig främst mot polis och säkerhetstjänster. Enligt Amnesty har varken PA eller Hamas gjort tillräckligt för att förhindra förekomsten av tortyr och utreda anklagelserna.

De olika palestinska säkerhetsstyrkorna har egna häkten och förhållandena i palestinska häkten och fängelser är generellt undermåliga. ICHR gör regelbundna anstaltsbesök och fann 2015 i Gaza att det i vissa celler var så trångt att nya interner fick sova på golvet, att minderåriga hölls med vuxna åtalade för allvarliga brott och flera barn vittnade till ICHR om att de hade torterats av polisen. På kvinnoavdelningarna uppgavs villkoren vara något bättre.

Dödsstraff

Dödsstraff finns i straffskalan på både Västbanken och i Gaza, men ett moratorium för avrättningar ska råda efter ett presidentbeslut 2005. De facto-myndigheterna i Gaza har dock inte följt detta och i maj 2016 avrättades tre dödsdömda i Gaza. Under 2015 utfärdades enligt MR-ombudsmannen ICHR tolv nya dödsdomar i Palestina, varav två på Västbanken och övriga i Gaza. Samtliga dömda var vuxna män.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Israels agerande: Enligt OCHA satt 6 295 palestinska så kallade säkerhetsfångar frihetsberövade i israeliska fängelser i april 2016, varav 57 var kvinnor och 692 hölls i administrativt förvar. Bland de frihetsberövade fanns sex palestinska parlamentariker. En person kan placeras i administrativt förvar i upp till sex månader, utan att åtalas eller få vetskap om anklagelserna. Perioden kan förlängas ett obegränsat antal gånger. I protest mot att hållas i administrativt förvar förekommer det att palestinska fångar hungerstrejkar. MR-organisationer, inklusive Amnesty, uttryckte i flera fall under 2015 och 2016 stark oro över hälsotillståndet för de strejkande och uppmanade israeliska myndigheter att släppa eller åtala dem. För första gången sedan 2011 placerade Israel i oktober 2015 palestinska minderåriga i administrativt förvar. FN:s kommitté mot tortyr har uppmanat Israel att avstå från tillämpningen av administrativt förvar, i synnerhet av minderåriga. Flertalet frihetsberövade palestinier förs till fängelser i Israel, i strid mot fjärde Genèvekonventionen.

Israeliska bosättningar är enligt folkrätten illegala och har gjort palestinska byar och städer på Västbanken allt mer isolerade från varandra och från

östra Jerusalem. Bosättningsexpansionen på Västbanken, inklusive östra Jerusalem, har resulterat i minst 570 000 israeliska bosättare, en fördubbling sedan Osloprocessen inleddes 1993. Enligt israeliska organisationen Peace Now fanns 2016 totalt 131 officiella bosättningar på Västbanken och 97 så kallade utposter, betecknade som illegala också enligt israelisk lag. Utöver detta pågår en expansion i östra Jerusalem med 12 större bosättningar och 13 mindre i palestinska områden som Sheikh Jarrah och Silwan. Enligt Peace Now ökade bostadsbyggandet kraftigt i israeliska bosättningar 2016.

Givet israelisk kontroll över område C, som utgör 62 procent av Västbanken varav 70 procent är utom räckhåll för palestinier bland annat på grund av bosättningar, fordrar palestinsk byggnation där tillstånd från israeliska myndigheter, vilket sällan ges. Under 2015 gavs, enligt Kvartettens rapport från 2016, inga bygglov alls och under 2014 gavs ett. Alla strukturer som byggts utan tillstånd i område C och östra Jerusalem löper risk för demolering. Över 11 000 palestinska strukturer i område C står under sådant hot.

Under 2016 ökade antalet demoleringar kraftigt, vilket särskilt drabbade beduinsamhällen i område C. Enligt OCHA demolerade israeliska myndigheter totalt 598 palestinska strukturer under de första fyra månaderna 2016 – fler än under hela 2015. Demoleringarna januari-april 2016 gjorde 858 palestinier, varav cirka hälften barn, hemlösa. Här ingick också demoleringar i straffande syfte, så kallade ”punitive home demolitions”, som Israel återupptog 2014 efter att i princip ha avstått från detta i nio år.

OCHA slår i sin humanitära rapport för 2015 fast att israeliskt agerande på delar av Västbanken, särskilt område C och östra Jerusalem, undergräver den palestinska närvaron och ökar risken för att palestinier tvingas flytta. Särskilt stor risk för tvångsförflyttning löper beduin- och herdesamhällen i område C. Vissa av dem bor i eller kring områden som har planerats för israeliska bosättningar, däribland det så kallade E1-området. För 46 beduinsamhällen på Västbanken var risken för tvångsförflyttning under 2016 överhängande.

Den israeliska ockupationen inskränker i stor utsträckning rörelsefriheten för palestinier. Israel kontrollerar samtliga in- och utpassager till Västbanken samt Gazas luftrum territorialvatten och gränser, förutom gränsen mot Egypten. Sedan 2007 upprätthåller Israel en blockad av Gaza. Endast två gränsövergångar mellan Israel och Gaza är öppna. Under delar av 2015 lättade Israel på restriktionerna något, men antalet personer och lastbilslaster

som tilläts lämna Gaza understeg kraftigt åren före blockaden. Rafah, gränsövergången mot Egypten, hölls stängd större delen av 2015.

Enligt OCHA har uppskattningsvis 64 procent av den planerade 71 mil långa barriären som separerar Västbanken från Israel färdigställts. Barriären är till 85 procent lokaliserad på ockuperad mark, vilket enligt ett rådgivande yttrande från den internationella domstolen i Haag (ICJ) 2004 strider mot folkrätten.

På Västbanken finns ett stort antal kontrollstationer (check points) som tillsammans med separationsbarriären hindrar eller försvårar för palestinier att nå sina jordbruksmarker, skolor, arbeten, resa mellan de palestinska områdena eller utomlands samt begränsar tillgången till bland annat sjukvård. Palestinier som bor på Västbanken måste söka tillstånd hos israeliska myndigheter för att besöka Jerusalem, med risk för att få avslag. Gifta par riskerar att åtskiljas. Under delar av 2015 tillät israeliska myndigheter dock äldre personer från Västbanken besöka Jerusalem utan tillstånd. Palestinier utan ID-kort utfärdat i Jerusalem kan endast använda 4 av 17 passager i separationsbarriären runt staden och tilläts inte flyga från Ben Gurion-flygplatsen i Tel Aviv utan specialtillstånd. Palestinier är också förbjudna att köra på vissa vägar.

Under sista kvartalet 2015 satte israeliska myndigheter, med hänvisning till säkerhetsskäl, upp mobila vägspärrar på flera håll på Västbanken. Majoriteten av hindren togs senare bort. Rörelsefriheten begränsades ytterligare genom att Västbanken vid ett antal tillfällen stängdes för palestinsk utpassering i ett eller flera dygn. Enligt OCHA fanns 543 olika hinder, inklusive 70 check points som begränsade rörelsefriheten på Västbanken i slutet av 2015.

Palestinas agerande: Gripanden utan rättslig grund förekommer både på Västbanken och i Gaza. MR-ombudsmannen ICHR fick 2015 in drygt 800 anmälningar om godtyckliga frihetsberövanden, där politiska grunder angavs vara ett av de vanligaste skälen. OHCHR rapporterade om massgripanden av personer på Västbanken som uppgavs ha koppling till Hamas eller Islamiska Jihad, särskilt studenter, i mars och juli 2015. Enligt OHCHR används administrativt förvar på palestinsk sida.

Under förberedelseprocessen för lokalvalet 2016, som sköts upp, anklagade Fatah och Hamas varandra för hot och godtyckliga gripanden av politiska

meningsmotståndare. Även palestinska MR-organisationer uttryckte oro över hot, misshandel och gripanden av aktivister och lokalvalskandidater.

Det förekommer att aktivister och journalister grips efter kritik framförd via sociala medier. Human Rights Watch (HRW) uppmärksammade i en rapport 2016 fem fall, två på Västbanken och tre i Gaza, där en politisk aktivist, två journalister och två musiker greps på basis av kritik mot myndigheterna.

Palestina och Israel har ett pågående säkerhetssamarbete.

Rättssäkerhet

Israels agerande: Palestinier som grips, åtalas och döms i det israeliska militära rättssystemet på Västbanken är i de flesta fall åtalade för ”säkerhetsrelaterade brott”. Begreppet inkluderar allt från klotter till vapeninnehav, mord eller anknytning till olagliga organisationer. Israeliska organisationen B’Tselem slog i en rapport från juni 2015 fast att de flesta åtal aldrig går till rättegång. Istället slutar det oftast med att den åtalade erkänner sig skyldig för att slippa tillbringa ytterligare tid i häkte, vilket enligt B’Tselem kan vara en förklaring till de israeliska militärdomstolarnas höga andel fällande domar. Enligt israeliska organisationen Yesh Din överstiger de 90 procent

Palestinas agerande: Det palestinska rättsväsendet har många utmaningar. Splittringen mellan Gaza och Västbanken samt lapptäcket av rättssystem påverkar möjligheten till en rättvis prövning. Siffror från palestinska statistiska centralbyrån (PCBS) visar att palestiniers tilltro till rättsväsendet har minskat under perioden 2012 till 2015, liksom att tilltron till rättsväsendets oberoende är låg.

Straffrihet

I juni 2015 lade FN:s oberoende utredningskommission fram sina slutsatser och rekommendationer om Gazakonflikten 2014 och noterade att den information som samlats in pekade på att möjliga krigsbrott hade begåtts av Israel, Hamas och andra väpnade grupper. I en rapport i mars 2016 uttryckte högkommissarien för mänskliga rättigheter allvarlig oro över parternas brist på utredning och åtal.

Israels agerande: OCHA anger i sin humanitära sammanställning för 2015 att ett av årets största orosmoment var attackerna från palestinier mot israeler samt responsen från israeliska säkerhetsstyrkor, inklusive fall av

möjligt övervåld, vilket förvärrades av kronisk brist på ansvarsutkrävande. Enligt OCHA öppnades 21 brottsutredningar om palestinier som dödades av israeliska styrkor, i slutet av 2015 var samtliga icke avgjorda. EU:s höga representant Federica Mogherini betonade i ett uttalande i oktober 2015 att *”Israel måste genomföra uttömmande utredningar om omständigheterna som lett till att palestinier dödades av israeliska säkerhetsstyrkor”*.

Det råder generellt sett brist på lagföring av de israeliska säkerhetsstyrkorna vid misstanke om brott mot palestinier. En studie publicerad av Yesh Din från början av 2015 slog fast att 8 av 229 inledda undersökningar under 2014 ledde till åtal. Yesh Din konstaterade i sin rapport att siffrorna pekade på att israeliska soldater åtnjöt *”i princip strafffrihet”* för sina handlingar.

Även våld och trakasserier från israeliska bosättare mot palestinier leder sällan till åtal och en annan studie från Yesh Din av drygt 1000 anmälningar om bosättarvåld mellan 2005 och 2014 visade att 7,3 procent lett till åtal. Enligt OCHA minskade antalet attacker från israeliska bosättare från 2014 (324 attacker) till 2015 (227 attacker). Den dödligaste attacken under 2015 var mordbranden mot en palestinsk familj i Douma på Västbanken. Åtgärder från israeliska myndigheter efter attacken kan, enligt OCHA, ha bidragit till minskat antal bosättarattacker 2015.

Palestinas agerande: PA:s säkerhetssektor utgörs av ett flertal olika säkerhetsorgan. Det förekommer brister i den demokratiska översynen av dessa och i möjligheten till ansvarsutkrävande. Medlemmar ur säkerhetssektorn ställs generellt sett inför militärdomstolar. Säkerhetsorganen står formellt sett under inrikesministeriets översyn, vilken bedöms vara otillräcklig.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Israels agerande: Den palestinska medierättsorganisationen Mada registrerade 599 brott mot mediefriheten i Palestina under 2015, varav 407 var israeliska överträdelser och resterande palestinska. Kränkningarna från den israeliska sidan beskrevs som allvarigare än från den palestinska sidan och en kraftig eskalering hade noterats under sista kvartalet 2015. Det handlade främst om fysiska angrepp/skador, hindrande av rapportering, förhör, gripanden och administrativt förvar. Hösten 2015 stängdes tre palestinska radiostationer i Hebron med hänvisning till uppvigling. Tio palestinska journalister satt i israeliskt fängsligt förvar under 2016, varav sex i administrativt förvar.

Palestinas agerande: Journalister vittnar om tillslag från såväl PA som de facto-myndigheterna i Gaza, med bland annat självcensur som följd. Flera palestinska medier har koppling till PA, Hamas eller andra aktörer.

Enligt Mada ökade kränkningarna från den palestinska sidan till 192 under 2015 jämfört med 114 under 2014. Flest rapporterade kränkningar skedde på Västbanken, och omfattade gripanden, förhör, fysiska angrepp och hindrande av rapportering. Totalt greps, enligt Mada, 31 journalister av palestinska styrkor 2015, en fördubbling mot 2014. MR-ombudsmannen ICHR tog emot vittnesmål från journalister som uppgav att de hade misshandlats, varav två i Gaza som hade utsatts för svår misshandel. I två andra fall i Gaza, som dokumenterats av ICHR, tvingades de frihetsberövade skriva på ett löfte att inte kritisera de facto-myndigheterna. Palestina rankades 140 av 180 på Reportrar utan gränsers årliga pressfrihetsindex 2015. Under 2016 stoppades en ny medielag efter hård kritik från civilsamhället och medieaktörer.

Mötes- och föreningsfrihet

Israels agerande: Demonstrationer på Västbanken slutar inte sällan i våldsamma sammandrabbningar där unga palestinska demonstranter kastar sten och israeliska säkerhetsstyrkor svarar med tårgas och gummiklädda stålkulor. Flera gånger förbjöds palestinska familjer att hålla offentliga begravningar av familjemedlemmar som dödats under hösten 2015, med hänvisning till att begravningarna skulle omvandlas till stora demonstrationer och sluta i våldsamheter.

Palestinas agerande: Inskränkningar av mötes- och föreningsfriheten förekommer såväl i Gaza som på Västbanken. ICHR fick 2015 in 23 anmälningar om inskränkningar av mötesfriheten och vid ett antal tillfällen bröts demonstrationer upp med våld. Det händer att försök att organisera Fatah-kopplade aktiviteter i Gaza och Hamas-kopplade aktiviteter på Västbanken stoppas. I samband med lärarstrejken och omfattande lärardemonstrationer i Ramallah i februari 2016 satte palestinska säkerhetsstyrkor upp vägspärrar för att hindra lärare från att nå demonstrationer, vilket väckte vrede mot det politiska etablissemang. Enligt palestinska MR-organisationen Al-Haq greps och hotades också lärare.

Religions- och samvetsfrihet

Israels agerande: I perioder förbjuder israeliska myndigheter män under 45 år, med hänvisning till säkerhetsskäl, från att delta i fredagsbönen på Haram al-Sharif/Tempelberget i Jerusalems gamla stad. Under 2015 tilläts dock ett antal Gazabor för första gången sedan 2000 besöka al-Aqsa-moskén i Jerusalem.

Palestinas agerande: Enligt Basic Law är islam den officiella religionen i Palestina men ”*respekt för andra gudomliga religioner ska bibehållas*”. Lagen säger också att islamsk Shari’a ska vara den huvudsakliga källan till lagstiftning och att palestinier är lika inför lagen och rättsväsendet, utan åtskillnad baserad på religion.

Kristna är representerade på den politiska nivån, de har minst en representant i regeringen, 6 av de 132 platserna i PLC är reserverade för dem samt borgmästarposterna i ett tiotal palestinska städer. Av befolkningen i Palestina utgör kristna dock endast en-två procent i dag, en kraftig minskning sedan 1950-talet.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Israels agerande: Enligt palestinska statistiska centralbyrån (PCBS) arbetade drygt 114 000 palestinier i Israel eller israeliska bosättningar på Västbanken under första kvartalet 2016. Av dessa hade drygt hälften israeliskt tillstånd och 12 700 hade israeliskt id-kort eller utländskt pass. Resterande 38 400 arbetade utan tillstånd och eller arbetsrättsligt skydd. I bosättningarna gäller israelisk arbetsrättslig lagstiftning.

Israels restriktioner för import till och export från Gaza hämmar bland annat arbetsmöjligheter och handel. Restriktionerna innebär tidskrävande transporter samt strikta införselregler. I augusti 2015 förbjöd Israel införsel av träplankor bredare än en centimeter, vilket har försvårat för möbelindustrin, och i april och maj 2016 suspenderades införseln av cement för privatsektorn med hänvisning till att cement hade använts till tunnelbyggande. Israeliska organisationen Gisha rapporterade i augusti 2016 att utresetillstånd hade dragits in för drygt 1 500 affärsidkare i Gaza.

Palestinas agerande: PA antog år 2000 en arbetsrättslig lagstiftning som garanterar skydd för arbetare i linje med den Internationella

arbetsorganisationens (ILO) konventioner och rekommendationer. Den månatliga minimilönen i Palestina är 1 450 NIS, men enligt ILO efterlevs inte alltid detta, särskilt inte i kvinnodominerade sektorer.

Arbetslösheten i Palestina uppgick 2016, enligt Världsbanken, till 27 procent. I Gaza var den 42 procent och där uppgick ungdomsarbetslösheten till 58 procent. Palestinska kvinnors deltagande på arbetsmarknaden är bland det lägsta i världen och uppskattades 2016 till 19,4 procent jämfört med 71,6 procent för män, trots att kvinnor utbildar sig i högre utsträckning än män. I den privata sektorn tjänar kvinnor 77 procent av vad män tjänar och endast 1,9 procent av kvinnorna är arbetsgivare.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Israels agerande: Palestinier från Västbanken och Gaza behöver ansöka om israeliskt tillstånd för sjukvård i östra Jerusalem, Israel eller utomlands. Processen är omständlig och enligt OHCHR blir 15-30 procent av ansökningarna försenade eller avslås. Rörelserestriktioner har medfört att ambulanser fördröjts vid kontrollstationer.

Den snabba befolkningsökningen i Palestina och bristen på palestinskt tillträde till stora delar av Västbanken leder till att befintliga naturresurser överutnyttjas. Vattentillgång är ett stort problem och begränsas på Västbanken av israeliska restriktioner. Enligt FN:s landrapport för 2016 konsumerar palestinier på Västbanken, som är kopplade till ett vattennät, 73 liter per person och dag. Detta kan jämföras med 240 liter per person och dag som israeler, inklusive i bosättningar, använder. Dricksvattnet i Gaza fortsätter att försämrats och 95 procent klassas som otjänligt.

Palestinas agerande: På offentliga sjukhus är vårdkostnaden subventionerad. De palestinier som finns registrerade som flyktingar hos FN:s flyktingorgan UNRWA får primär- och sjukhusvård mot mindre avgift via UNRWA.

Vårdtillgång och kvalitet skiftar beroende på var man bor. Östra Jerusalem omfattas av israeliskt sjukförsäkringssystem men för att få tillgång till detta måste en palestinier bevisa att hen är bosatt där. Sjukvårdens kapacitet på Västbanken är begränsad och viss sjukvård saknas helt. I område C är palestinier beroende av sjukvård från civilsamhället, ofta i form av mobila kliniker. I Gaza är bristen på adekvat vård påtaglig. Enligt OHCHR fanns 2015 endast fyra onkologer för behandling av 12 600 cancerpatienter.

Enligt UNRWA ökade spädbarnsdödligheten i Gaza för första gången på fem år 2015, från 12 till 20 per 1000 födslar. Mödradödligheten i Palestina 2010-2014 var 23 per 100 000 födslar. Medellivslängden för kvinnor i Palestina är 74,9 år och för män 71 år, enligt UNDP. Palestinska kvinnor föder i genomsnitt 4,1 barn per kvinna. Abort är förbjudet – och straffbart – såvida inte kvinnans liv är i fara.

Rätten till utbildning

Läs- och skrivkunnigheten bland kvinnor fortsätter att öka och nådde nära 95 procent 2015. För män var den 98 procent. Skolgång är obligatoriskt på grundläggande nivå och gratis i allmänna skolor. I Palestina finns tre typer av skolor – allmänna, privata och UNRWA-skolor. Gymnasiekompetens kan erhållas vid allmänna eller privata skolor. Det finns ett antal universitet, varav de flesta finansieras med privata medel.

Utbildningsnivån är hög men utbildningssektorn möter svåra utmaningar och skolavhopp är ett utbrett problem. I östra Jerusalem råder brist på klassrum på grund av befolkningsökning och hårda restriktioner för bygglov från israelisk sida. I Gaza råder brist på skolor efter förstörelsen under kriget 2014.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Möjligheterna till en tillfredsställande levnadsstandard i Palestina är, liksom den palestinska ekonomin, till stor del beroende av internationellt bistånd. Enligt Världsbanken lever omkring 25 procent av Palestinas befolkning i fattigdom.

I Gaza, ett av världens mest tätbefolkade områden, bor nära 1,9 miljoner människor på en yta något större än ön Orust. Levnadssituationen är svår och cirka 1,3 miljoner av Gazas invånare är i behov av humanitärt stöd. Hälften av familjerna i Gaza har, enligt FN, osäker livmedelsförsörjning och de flesta har endast elektricitet i kortare perioder. Av de 100 000 Gazabor som blev hemlösa i kriget 2014 bor två tredjedelar fortsatt i temporära boenden i väntan på att deras bostäder ska återuppbyggas. Israeliska restriktioner för införsel av byggmaterial har försvårat och försenat återuppbyggnaden.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Patriarkala strukturer dominerar, vilket tar sig uttryck bland annat i form av ytterst få förvärvsarbetande kvinnor, få kvinnor i ledande positioner samt diskriminerande familje- och straffrättslig lagstiftning. Familjelagstiftningen skiljer sig mellan kvinnor och män, till exempel i frågor om äktenskap, skilsmässa och arv, ofta till kvinnans nackdel. Tillämplig lag i civilmål beror på individens religiösa tillhörighet med Shari'a-domstolar för muslimer och ecklesiastika för kristna. I praktiken avgörs många tvister genom informella system och medling mellan familjer och klaner, ofta till mäns fördel.

Våld mot kvinnor är ett utbrett problem. Enligt en undersökning från den palestinska statistiska centralbyrån (PCBS) 2011 bland palestinska kvinnor på Västbanken och i Gaza uppgav 37 procent av dem som var eller hade varit gifta att de hade utsatts för våld av sina makar. I Gaza svarade drygt hälften av kvinnorna ja på frågan. Lagen förbjuder inte uttryckligen våld i hemmet men överfall och misshandel är förbjudet. I februari 2016 beslöt den palestinske riksåklagaren att etablera en särskild åklagarsektion inriktad på skydd från våld i familjen. Våldtäkt är straffbelagt och kan ge upp till 15 års fängelse, men den juridiska definitionen tar inte upp våldtäkt inom äktenskapet och få kvinnor anmäler brott.

Enligt palestinsk lag måste individer vara 18 år för att skriva på juridiskt bindande dokument som ett äktenskapskontrakt. Gällande giftermål följs dock ofta Shari'a-lag, på Västbanken jordansk lag som sätter åldersgränsen för flickor att gifta sig till 14,5 år och i Gaza egyptisk lag som anger minimiåldern för flickor till 17 år. UNFPA uppskattar att omkring fem procent av palestinska gifta kvinnor i åldern 15-49 år gifte sig före 15 års ålder.

Barnets rättigheter

Israels agerande: Palestinska barn på Västbanken kan ställas inför israelisk militärdomstol från tolv års ålder. Efter våldseskaleringen hösten 2015 fördubblades antalet palestinska barn i israeliskt militärt fängsligt förvar. I februari 2016 satt 440 palestinska barn (12-17 år) frihetsberövade, enligt barnrättsorganisationen Defence for Children International Palestine (DCIP). Det var den högsta siffran sedan 2009. Majoriteten av de frihetsberövade barnen åtalades för stenkastning, ett brott som sedan

straffen skärptes i november 2015 kan ge 10-20 års fängelse. Enligt en rapport från DCIP, byggd på 429 vittnesmål från barn på Västbanken som suttit frihetsberövade någon gång mellan 2012 och 2015, utsattes tre av fyra barn för någon form av fysiskt våld sedan de gripits. I 97 procent av fallen hade barnen ingen förälder eller advokat med sig vid förhör och informerades i 87 procent av fallen inte om sina rättigheter.

Under 2015 dödades enligt OCHA 30 palestinska minderåriga på Västbanken och i Israel av israeliska säkerhetsstyrkor eller bosättare, 20 av dem var misstänkta för attacker eller attackförsök.

Palestinas agerande: Säkra uppgifter om antalet barn i palestinska fängelser saknas. 2012 höjdes straffmyndighetsåldern, enligt DCIP, för palestinska barn från nio år till tolv år. Barnarbete förekommer och under första kvartalet 2016 var 4,5 procent av barn i åldrarna 10 till 17 år anställda, enligt palestinska statistiska centralbyrån (PCBS).

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Majoriteten av beduin- och herdesamhällen i område C på Västbanken, med en sammalagd befolkning om cirka 30 000 personer, löper risk för tvångsförflyttning. (Se avsnittet Rätten till frihet och personlig säkerhet).

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Det saknas lagstadgat skydd för hbtq-personers rättigheter. På Västbanken är rättsläget oklart. I Gaza är homosexualitet förbjudet och kan ge upp till tio års fängelse, enligt straffrättslig lagstiftning från den brittiska mandattiden. Åtal är ovanligt, vilket sannolikt beror på att få är öppna om sin sexualitet. Hbtq-frågor utgör socialt tabu i Palestina. Det sociala stigmat innebär även att civilsamhället hämmas och få arbetar öppet med hbtq-frågor.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Totalt är omkring 5,7 miljoner palestinska flyktingar registrerade hos UNRWA, varav drygt 1,3 miljoner i Gaza och cirka 775 000 på Västbanken, övriga främst i Jordanien, Libanon och Syrien. Omkring 30 procent av de registrerade flyktingarna bor i 58 tätbefolkade UNRWA-flyktingläger. Palestinska flyktingar omfattas generellt sett inte av FN:s flyktingkonvention från 1951, och saknar därför rätt till skydd enligt denna.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

MR-ombudsmannen ICHR uppger att personer med funktionsnedsättning diskrimineras, både genom statsmaktens oförmåga att fullgöra sina skyldigheter och genom en diskriminerande behandling från samhället i stort. PA har antagit en lag som slår fast att minst fem procent av offentliganställda ska vara personer med funktionsnedsättningar, men den uppges inte efterlevas.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 2014. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 2014. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 2014.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 2014. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 2014. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr har inte ratificerats.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)*, det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter och det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2014.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* har inte ratificerats.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* har inte ratificerats.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* och det tillhörande protokollet har inte ratificerats.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the*

International Criminal Court (ICC) ratificerades år 2015.

Regionala instrument

Arabiska stadgan för de mänskliga rättigheterna, *Arab Charter for Human Rights*, ratificerades år 2007.

Svenskt och internationellt arbete i Palestina rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

FN:s råd för mänskliga rättigheter har en särskild rapportör för de ockuperade palestinska områdena och OHCHR har ett lokalt kontor.

Givarsamfundet ger ett omfattande stöd till palestinska och israeliska människorättsorganisationer. Sverige stöder dessas arbete genom det så kallade Sekretariatet för mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt, som stöds av Sverige, Danmark, Schweiz och Nederländerna. Under 2016 gavs direktstöd till 24 sådana organisationer. Därutöver utgår svenskt stöd till bland annat Diakonia som arbetar med att öka kunskapen om internationell humanitär rätt i Israel och Palestina, till Kvinna till Kvinna som arbetar med kvinnors rättigheter, samt till UNDP/UN Womens program för rättsstatens principer. Dessutom ges stöd till Palestine Medical Relief Society och Gaza Community Mental Health Program som bidrar till att tillgodose rätten till hälsa, särskilt i delar av Palestina där PA saknar tillträde. Vidare bidrar Sverige till ett omfattande humanitärt bistånd i området.

Människorättsfrågor, liksom frågor rörande demokrati och rättsstatens principer, tas kontinuerligt upp i Sveriges och EU:s dialog med palestinska och israeliska företrädare.